

УДК 631.157.332

Наумчук В. В.,
vnaumchuk@icloud.com,
здобувач, Поліський національний університет, м. Житомир

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Анотація. У статті доведено, що земельні ресурси України мають значний потенціал для розвитку різних галузей економіки та забезпечення відповідного життєвого рівня населення. Однак використання цих ресурсів та управління ними повинне здійснюватися з урахуванням екологічних та соціальних наслідків, забезпечуючи сталий розвиток сільських територій та країни загалом. Обґрунтовано, що управління земельними ресурсами є важливим процесом для забезпечення сталого розвитку території та економіки країни. Управління земельними ресурсами може бути здійснюване на різних рівнях: державному, місцевому та внутрішньогосподарському. У процесі дослідження виокремлено основні теорії управління земельними ресурсами. Розглянуто теоретичні підходи до ефективного управління земельними ресурсами та окреслено основні з них. Обґрунтовано, що екологічний, економічний, соціальний та інтегрований підходи є ключовими для досягнення ефективного землекористування. Екологічний підхід зосереджений на забезпеченні збереження навколишнього середовища та біорізноманіття, що дозволяє забезпечити стійкий розвиток сільських територій у майбутньому. Економічний підхід передбачає ефективне використання земельних ресурсів для забезпечення економічного зростання країни. Соціальний підхід управління земельними ресурсами ставить за мету забезпечення соціальної справедливості та доступу до земельних ресурсів для всіх груп населення. Інтегрований підхід забезпечує комплексну ефективність управління земельними ресурсами, який досягається за допомогою поєднання різних складових. Обґрунтовано, що реалізація теоретичних підходів до управління земельними ресурсами має велике значення для забезпечення сталого розвитку країни в умовах завершення адміністративно-територіальної та земельної реформи.

Ключові слова: земельні ресурси, управління, адміністративно-територіальна реформа, екологізація виробництва, ефективність.

Naumchuk V. V.,
vnaumchuk@icloud.com,
Postgraduate, Polissky National University, Zhytomyr

THEORETICAL APPROACHES TO LAND RESOURCES MANAGEMENT

Abstract. The article proves that the land resources of Ukraine have a significant potential for the development of various branches of the economy and ensuring the appropriate living standard of the population. However, the use of these resources and their management should be carried out taking into account the environmental and social consequences, ensuring the sustainable development of rural areas and the country in general. It is substantiated that the management of land resources is an important process for ensuring the sustainable development of the territory and the country's economy. Management of land resources can be carried out at different levels: state, local and intra-household. In the process of research, the main theories of land resource management were singled out. Theoretical approaches to effective management of land resources are considered and the main ones are outlined. It is substantiated that ecological, economic, social and integrated approaches are key to achieving effective land use. The ecological approach is focused on ensuring the preservation of the environment and biodiversity, which allows for the sustainable development of rural areas in the future. The economic approach involves the effective use of land resources to ensure the country's economic growth. The social approach to land management aims to ensure social justice and access to land resources for all population groups. An

integrated approach provides comprehensive efficiency of land resource management, which is achieved by combining various components. It is substantiated that the implementation of theoretical approaches to the management of land resources is of great importance for ensuring the sustainable development of the country in the conditions of the completion of administrative-territorial and land reforms. It is also important to take into account the international experience of land management and use it for the development of appropriate policies in the country. For example, UN land management programs can help develop effective land management policies in a country.

Keywords: land resources, management, administrative-territorial reform, greening of production, efficiency.

JEL Classification: H12, Q15, R14

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2023-72-07>

Постановка проблеми. Україна має значний потенціал земельних ресурсів, оскільки понад 70% її території призначені для сільськогосподарських потреб. Сільськогосподарський сектор є одним із ключових галузей економіки, що становить понад 10% ВВП країни. Землеробство, тваринництво та рибальство є основними галузями сільського господарства. Крім того, Україна має значний потенціал для розвитку інших галузей, таких як енергетика, лісове господарство та туризм. Наявні великі запаси вугілля, природного газу, нафти та інших корисних копалин. Україна також має потужний водний потенціал завдяки багатьом річкам та озерам, що можуть бути використані для виробництва електроенергії та забезпечення водним транспортом.

Земельні ресурси України мають значний потенціал для розвитку різних галузей економіки та забезпечення відповідного життєвого рівня населення. Однак використання цих ресурсів та управління ними повинне здійснюватися з урахуванням екологічних та соціальних наслідків, забезпечуючи сталий розвиток країни. Управління такими ресурсами є одним із найбільш складних завдань, які постають перед урядами усього світу. В залежності від політики країни управління земельними ресурсами може відрізнятись від однієї країни до іншої.

Управління земельними ресурсами є важливим аспектом соціально-економічного та екологічного розвитку будь-якої країни. Земля є основою для забезпечення продуктивної діяльності в сільському господарстві, промисловості та інших галузях економіки. Управління земельними ресурсами полягає в розробці та впровадженні стратегій та політик, спрямованих на забезпечення сталого використання

земельних ресурсів, забезпечення екологічної та соціальної стійкості та підтримання економічного зростання країни. Вищезазначене особливо актуально в умовах завершення земельної реформи в Україні.

Україна почала проведення земельної реформи з метою створення ринку землі та поліпшення управління земельними ресурсами. Деякі зміни, що відбулися в умовах проведення реформи, включають наступне:

- Відкриття ринку землі. Україна відмовилася від заборони на продаж землі і відкрила ринок землі для вітчизняних інвесторів.

- Зміна земельної політики. Україна змінила свою земельну політику на користь більш прозорої, ефективної та управлінської.

- Створення нових законів. Україна прийняла ряд нових законів, що регулюють земельні відносини та дозволяють проводити земельні торги.

- Поліпшення регулювання земельних відносин. Україна почала поліпшувати регулювання земельних відносин, зокрема забезпечуючи прозорість власності та управління земельними ресурсами.

- Розвиток земельних ринків. Україна активно розвиває земельні ринки, зокрема через проведення земельних торгів та впровадження інформаційних технологій.

- Поліпшення управління земельними ресурсами. Україна вдосконалює систему управління земельними ресурсами, зокрема через створення реєстрів земель та запровадження електронного документообігу.

Отже, проведення земельної реформи в Україні призвело до значних змін у земельних відносинах та управлінні земельними ресурсами, що сприятиме розвитку економіки країни в майбутньому. Водночас ряд інституційних та

теоретичних змін у сфері земельних відносин потребують доопрацювання. У цій статті будуть розглянуті різні теоретичні підходи до управління земельними ресурсами, їх характеристики та принципи впровадження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Управління земельними ресурсами може бути розглянуто з різних поглядів. У своїх наукових працях вітчизняні та іноземні науковці досліджували тематику землекористування, територіального планування та земельних відносин. О. Дорош розглядав ландшафтно-кластерний підхід до розвитку землекористування, а також прогнозування розвитку земельних відносин залежно від зміни структури регіонального землекористування [1]. Л. Пендзей займалася дослідженням землекористування сільських територій в умовах обігу земельних ділянок сільськогосподарського призначення [2]. Г. Грещук вивчала еколого-економічні засади землевпорядного забезпечення сталого використання земель сільськогосподарського призначення [3]. І. Григорецька, К. Ізбаш та Н. Домброван займалися правовим регулюванням цільового використання земель у межах населених пунктів України [4]. І. Пашков досліджував землю як чинник соціального розвитку [5]. Р. Курильців займався просторовим плануванням землекористування як основою інтегрованого управління сільськими територіями [6]. А. Третьак працював над концептуальними засадами розвитку міського землекористування в умовах децентралізації, а також займався територіально-просторовим плануванням використання земель в Україні. Він також досліджував теоретичні основи і територіальний землеустрій землевпорядного проектування [7]. О. Шкуропат вивчала досвід країн Європейського Союзу в державному управлінні земельними відносинами [9]. Т. Князькова досліджувала земельні відносини в контексті досвіду Європейського Союзу [10]. В. Куйбіда, А. Негода та В. Толкованов були співавторами збірника “Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи” [13]. О. Гарнага працював над основами управління землекористуванням [15].

Вищезазначені науковці займалися різними аспектами дослідження землекористування та земельних відносин, від планування територій та ландшафтно-кластерного підходу до просторового планування та еколого-економічних аспектів землевпорядкування. Дослідження,

проведені цими науковцями, допомагають розуміти складність земельних відносин та специфіки управління ними, особливості територіального планування та сприяють розвитку сталого використання земель в умовах завершення адміністративно-територіальної та земельної реформ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління земельними ресурсами є складним та багатограним процесом, який передбачає врахування різних аспектів, таких як економіка, екологія та соціальна справедливість. Теоретичні підходи до управління земельними ресурсами можуть бути різними, але всі вони мають за мету забезпечити ефективне використання земельних ресурсів із мінімальним впливом на навколишнє середовище та забезпечення соціальної справедливості [3-4].

Управління земельними ресурсами є важливим процесом для забезпечення сталого розвитку території та економіки країни. Управління земельними ресурсами може бути здійснюване на різних рівнях: державному, місцевому та внутрішньогосподарському. Загальне державне управління здійснюється державними органами загальної та спеціальної компетенції та має регіональний характер. Це означає, що воно поширюється на всі землі в межах визначеної території, незалежно від категорії земель та суб'єктів права на земельну ділянку. Галузеве управління землями здійснюється міністерствами, комітетами та службами і будується на принципі підвідомчості підприємств та організацій, яким надані землі, і не залежить від територіального розміщення земель.

Міське управління землями здійснюється органами місцевого самоврядування і може мати загальний або спеціальний характер. Внутрішньогосподарське управління землями здійснюють самі власники та користувачі земельних ділянок [7].

Управління земельними ресурсами має комплексний характер, оскільки зачіпає інтереси цілого ряду суб'єктів земельних відносин, що викликає необхідність застосування системного підходу до управління процесом використання й охорони земельних ресурсів, узгодження організаційно-технологічних рішень із можливими еколого-економічними наслідками. Окрім того, управління земельними ресурсами пов'язане зі значними економічними та екологічними ризиками, отож дуже важливо розробляти ефективні стратегії управління

такими ресурсами. Особливо зазначене стало актуально в умовах завершення адміністративно-територіальної та земельної реформ в Україні, виборі євроінтеграційного вектора розвитку.

Існує багато теорій управління земельними ресурсами, оскільки це складний і багатограний процес [11-14]. Деякі з найвідоміших теорій включають наступне:

- Теорія економічного використання землі: ця теорія передбачає, що земля повинна бути використана з максимальною ефективністю, щоб забезпечити економічне зростання країни.

- Теорія збереження біорізноманіття: ця теорія передбачає, що земельні ресурси повинні моніторитися з метою збереження біорізноманіття та збереження навколишнього середовища.

- Теорія соціальної справедливості: ця теорія передбачає, що доступ до землі повинен бути забезпеченим для всіх груп населення.

- Теорія інтегрованого управління земельними ресурсами: ця теорія передбачає поєднання різних підходів до управління земельними ресурсами, таких як економічний, екологічний та соціальний підходи, для досягнення комплексної ефективності в управлінні земельними ресурсами.

- Теорія сталого розвитку: ця теорія передбачає, що управління земельними ресурсами повинно забезпечувати сталий розвиток країни, гарантуючи ефективне використання земельних ресурсів із мінімальним впливом на навколишнє середовище та соціальну справедливість.

Управління земельними ресурсами є важливою складовою політики сталого розвитку, а тому дослідження кращого європейського досвіду управління такими ресурсами є актуальним та необхідним. Урахування позитивного досвіду країн Європейського Союзу може сприяти розвитку ефективних механізмів управління земельними ресурсами в Україні, що дозволить забезпечити сталість розвитку економіки та збереження навколишнього середовища. Враховуючи європейський досвід, управління такими ресурсами відбувається відповідно до певних підходів: економічних, екологічних, соціальних та інтегрованих.

Екологічний підхід до управління земельними ресурсами базується на принципах екологічної стійкості та збереження біорізноманіття. Цей підхід передбачає врахування

екологічних аспектів управління земельними ресурсами, зокрема збереження біорізноманіття, підтримання екологічної рівноваги та зниження впливу господарської діяльності на навколишнє середовище.

Принципи впровадження екологічного підходу полягають у забезпеченні збереження природних ресурсів та зниження впливу господарської діяльності на навколишнє середовище. Для цього потрібно розробляти ефективні політики земельного управління, включаючи заходи з охорони природних екосистем, зменшення викидів забруднюючих речовин та збереження біорізноманіття. Також важливо забезпечити моніторинг і оцінку впливу господарської діяльності на природне середовище та визначення науково обґрунтованих нормативів та стандартів.

Економічний підхід до управління земельними ресурсами базується на принципах ефективного використання земельних ресурсів з метою забезпечення економічного зростання країни. Цей підхід передбачає розробку ефективної політики управління земельними ресурсами, щоб забезпечити максимальне використання земельних ресурсів із зменшенням витрат.

Принципи впровадження економічного підходу полягають у розробці ефективної політики земельного управління, включаючи забезпечення стабільності інвестицій та забезпечення позитивного впливу господарської діяльності на економіку країни. Також важливо забезпечити створення умов для розвитку підприємництва та створення робочих місць, зокрема в сільському господарстві та інших галузях економіки, пов'язаних із використанням земельних ресурсів.

Одним із принципів економічного підходу є забезпечення ефективного використання земельних ресурсів. Це означає, що земля повинна використовуватися для тих галузей економіки, які найбільше потребують її ресурсів. Також важливо забезпечити моніторинг і оцінку ефективності використання земельних ресурсів та визначення раціональних способів їх використання.

Соціальний підхід до управління земельними ресурсами базується на принципах соціальної справедливості та забезпечення доступу до земельних ресурсів для всіх груп населення. Цей підхід передбачає врахування соціальних аспектів управління земельними ресурсами, зокрема забезпечення доступу до земельних

ресурсів для малих сільськогосподарських товаровиробників та фермерських господарств.

Інтегрований підхід до управління земельними ресурсами передбачає поєднання різних підходів до управління земельними ресурсами для досягнення комплексної ефективності в управлінні ними. Цей підхід передбачає врахування екологічних, економічних та соціальних аспектів управління земельними ресурсами та взаємодію між ними. Принципи впровадження інтегрованого підходу полягають у забезпеченні взаємодії між різними секторами господарства та врахуванні їхнього впливу на земельні ресурси. Також важливо забезпечити ефективну координацію різних політик земельного управління, включаючи політики екологічного, економічного та соціального підходів.

Одним із принципів інтегрованого підходу є забезпечення збалансованого використання земельних ресурсів з метою отримання економічного зростання країни та збереження навколишнього середовища. Це означає, що земля повинна використовуватися таким чином, щоб забезпечити економічний розвиток країни, але водночас зберегти природне середовище та забезпечити соціальну справедливість.

Інтегрований підхід також передбачає взаємодію між різними рівнями управління земельними ресурсами, включаючи державний рівень, місцевий рівень та громадський рівень. Також важливо залучати громадськість до процесу управління земельними ресурсами та забезпечувати відкритість та прозорість в управлінні.

Одним із ключових елементів ефективного управління земельними ресурсами є використання інформаційних технологій та інформаційної системи управління земельними ресурсами. Сучасні інформаційні технології, такі як геоінформаційні системи, допомагають забезпечити точну та оперативну інформацію про стан використання земельних ресурсів, що дозволяє ефективніше управляти ними та знизити ризик неправильного прийняття рішень.

Окрім того, важливо забезпечити відкритість та прозорість управління земельними ресурсами та залучення громадськості до цього процесу. Громадськість може бути важливим джерелом інформації про стан використання земельних ресурсів та їх вплив на навколишнє середовище та може бути важливим партнером у процесі прийняття рішень щодо управління земельними ресурсами. Для досяг-

нення цієї мети необхідно забезпечити доступ громадськості до інформації про стан використання земельних ресурсів.

Ефективне використання земельних ресурсів може забезпечити розвиток різних галузей економіки, забезпечити соціальні потреби населення та зберегти природні ресурси та біорізноманіття. Однак неправильне використання таких ресурсів може призвести до екологічних проблем, відсутності доступу до земельних ресурсів для деяких груп населення та економічної нестабільності.

Управління земельними ресурсами має бути забезпечене ефективною системою моніторингу та оцінки використання земельних ресурсів. Моніторинг та оцінка дозволяє оцінити стан використання, виявити проблеми та недоліки у використанні та приймати рішення щодо ефективного землекористування.

Важливим аспектом управління земельними ресурсами є також визначення правового регулювання використання. Таке регулювання дозволяє забезпечити ефективне використання земельних ресурсів, захист прав власників земельних ділянок та забезпечити додержання вимог екологічної безпеки та сталого розвитку. Правове регулювання використання земельних ресурсів повинно бути відповідним міжнародним і національним стандартам та враховувати місцеві потреби та особливості.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Управління земельними ресурсами є важливим елементом економіки країн. Теоретичні підходи до управління такими ресурсами можуть бути використані для розробки політик та стратегій управління земельними ресурсами в різних країнах. Екологічний, економічний, соціальний та інтегрований підходи є ключовими для розробки ефективної політики управління земельними ресурсами.

Екологічний підхід передбачає забезпечення збереження навколишнього середовища та біорізноманіття. Економічний підхід базується на принципах ефективного використання земельних ресурсів з метою забезпечення економічного зростання країни. Соціальний підхід передбачає забезпечення соціальної справедливості та доступу до земельних ресурсів для всіх груп населення. Інтегрований підхід передбачає поєднання різних підходів для досягнення комплексної ефективності в управлінні земельними ресурсами.

Реалізація теоретичних підходів до управління земельними ресурсами має велике значення для сталого розвитку країни. Важливо забезпечити ефективне використання таких ресурсів із мінімальним впливом на навколишнє середовище та забезпечення соціальної справедливості. Для цього необхідно враховувати екологічні, економічні та соціальні аспекти управління земельними ресурсами та взаємодію між ними.

Розвиток ефективної політики управління земельними ресурсами є важливою задачею для будь-якої країни. Важливо враховувати різні теоретичні підходи до управління такими ресурсами та забезпечити їх взаємодію для досягнення ефективного результату.

Для успішної реалізації політики управління земельними ресурсами необхідно використовувати інноваційні підходи та технології. Наприклад, цифрові технології можуть допомогти у підвищенні ефективності використання таких ресурсів та забезпеченні сталого розвитку. Крім того, розвиток відповідних законодавчих та регуляторних механізмів також є важливим елементом ефективної політики управління земельними ресурсами.

Важливо також враховувати міжнародний досвід управління земельними ресурсами та використовувати його для розвитку відповідної політики в країні. Наприклад, програми ООН з управління земельними ресурсами можуть допомогти у розробці ефективної політики з такого управління.

Узагальнення та розповсюдження досвіду та знань щодо управління земельними ресурсами має велике значення для покращення ситуації у цій сфері. Розробка відповідної політики, забезпечення взаємодії між різними секторами господарства, врахування соціальної справедливості та екологічних принципів – це ключові аспекти ефективного управління земельними ресурсами. Тому розвиток відповідної політики та реалізація необхідних заходів для її впровадження – це важливі завдання для кожної країни, що має намір забезпечити сталий розвиток та екологічну і соціальну стійкість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дорош О. С. Ландшафтно-кластерний підхід до територіального планування розвитку землекористування. *Ефективна економіка*. 2013. № 3.

2. Пендзей Л. П. Планування землекористування сільських територій в умовах обігу земельних ділянок сільськогосподарського призначення : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.06, Львів. нац. аграрний ун-т. Львів, 2021. 20 с.

3. Грещук Г. І. Еколого-економічні засади землевпорядного забезпечення сталого використання земель сільськогосподарського призначення : дис. д-ра екон. наук: 08.00.06. Львів, 2019. 458 с.

4. Григорєцька І. І., Ізбаш К. С., Домброван Н. В. Правове регулювання цільового використання земель у межах населених пунктів України : монографія. Одеса : Видавець Бугаєв Вадим Вікторович, 2019. 142 с.

5. Пашков І. А. Земля як чинник соціального розвитку. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2009. Вип. 37. С. 33-42.

6. Курильців Р. М. Просторове планування землекористування як основа інтегрованого управління сільськими територіями. *Економічний вісник*. 2016. № 4. С. 105-112.

7. Третяк А. М. Концептуальні засади землевпорядного планування розвитку міського землекористування в умовах децентралізації. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2015. № 1. С. 3-13.

8. Лахоцька Е. Я. Сучасне просторове планування у країнах Європи та Україні. *Матеріали III-ї Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції "Стан і перспективи природокористування в Україні"* 21-25 травня 2018 року, м. Ужгород : Вид-во УжНУ "Говерла", 2018.

9. Шкуропат О. Г. Досвід країн Європейського Союзу в державному управлінні земельними відносинами. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2013. Вип. 3. С. 186-197.

10. Князькова Т. О. ЄС і земельні відносини. *Збірник наукових праць Луц. держ. техн. ун-ту*. 2007. Вип. 4 (19). С. 203-211.

11. Ібатуллін Ш. І., Степенко Щ. В., Сакаль О. В. Механізми управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку. Київ : Державна установа "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України", 2012. 52 с.

12. Li B. Forest Landscape Restoration in the Netherlands. Reference Document. B. Li, M. Mann, G. Oforiwa and other. Wageningen

Centre of Development Innovation, Wageningen University, 2010. 81 p.

13. Куйбіда В. С., Негода А. В., Толкованов В. В. *Збірник "Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи"*. Київ : Крамар, 2009. 170 с.

14. Третяк А. М. *Землевпорядне проектування: Теоретичні основи і територіальний землеустрій : навч. посібник*. Київ : Вища освіта, 2006. С. 42-43.

15. Гарнага О. М. *Основи управління землекористуванням : монографія*. Рівне : НУВГП, 2014. 212 с.

REFERENCES

1. Dorosh, O. S. (2013), Landshaftno-klasternyj pidkhid do terytorial'noho planuvannia rozvytku zemlekorystuvannia, *Efektivna ekonomika*, № 3.

2. Pendzej, L. P. (2021), Planuvannia zemlekorystuvannia sil's'kykh terytorij v umovakh obihu zemel'nykh dilianok sil's'kohospodars'koho pryznachennia : avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.06, L'viv. nats. ahraryj un-t. L'viv, 20 s.

3. Hreschuk, H. I. (2019), Ekoloho-ekonomichni zasady zemlevporiadnoho zabezpechennia staloho vykorystannia zemel' sil's'kohospodars'koho pryznachennia : dys. d-ra ekon. nauk: 08.00.06. L'viv, 458 s.

4. Hryhorets'ka, I. I. Izbash, K. S. and Dombrovan, N. V. (2019), *Pravove rehuliuвання tsil'ovoho vykorystannia zemel' u mezhakh naselenykh punktiv Ukrainy : monohrafiia*, Vydavets' Buhaiev Vadym Viktorovych, Odesa, 142 s.

5. Pashkov, I. A. (2009), Zemlia iak chynnyk sotsial'noho rozvytku, *Humanitarnyj visnyk ZDIA*, vyp. 37, s. 33-42.

6. Kuryl'tsiv, R. M. (2016), Prostorove planuvannia zemlekorystuvannia iak osnova intehrovanoho upravlinnia sil's'kumu terytoriiamy, *Ekonomichnyj visnyk*, № 4, s. 105-112.

7. Tretiak, A. M. (2015), Kontseptual'ni zasady zemlevporiadnoho planuvannia rozvytku

mis'koho zemlekorystuvannia v umovakh detsentralizatsii, *Zemleustrij, kadastr i monitorynh zemel'*, № 1, s. 3-13.

8. Lakhots'ka, E. Ya. (2018), Suchasne prostорове planuvannia u krainakh Yevropy ta Ukraini, *Materialy III-i Vseukrains'koi naukovopraktychnoi internet-konferentsii "Stan i perspektyvy pryrodokorystuvannia v Ukraini"* 21-25 travnia 2018 roku, Vyd-vo UzhNU "Hoverla", m. Uzhhorod.

9. Shkuropat, O. H. (2013), Dosvid krain Yevropejs'koho Soiuzu v derzhavnomu upravlinni zemel'nymy vidnosynamy, *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, vyp. 3, s. 186-197.

10. Kniaz'kova, T. O. (2007), YeS i zemel'ni vidnosyny, *Zbirnyk naukovykh prats' Luts. derzh. tekhn. un-tu*, vyp. 4 (19), s. 203-211.

11. Ibatullin, Sh. I. Stepenko, Sch. V. and Sakal', O. V. (2012), Mekhanizmy upravlinnia zemel'nymy vidnosynamy v konteksti zabezpechennia staloho rozvytku, *Derzhavna ustanova "Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannia ta staloho rozvytku Natsional'noi akademii nauk Ukrainy"*, Kyiv, 52 s.

12. Li V. (2010), Forest Landscape Restoration in the Netherlands. Reference Document. V. Li, M. Mann, G. Oforiwa and other. Wageningen Centre of Development Innovation, Wageningen University, 81 r.

13. Kujbida, V. S. Nehoda, A. V. and Tolkovanov, V. V. (2009), *Zbirnyk "Rehional'nyj rozvytok ta prostорове planuvannia terytorij: dosvid Ukrainy ta inshykh derzhav-chleniv Rady Yevropy"*, Kramar, Kyiv, 170 s.

14. Tretiak, A. M. (2006), *Zemlevporiadne proektuvannia: Teoretychni osnovy i terytorial'nyj землеустрій : навч. посібник*, Vyscha osvita, Kyiv, s. 42-43.

15. Harnaha, O. M. (2014), *Osnovy upravlinnia zemlekorystuvanniam : monohrafiia*, NUVHP, Rivne, 212 s.

Стаття надійшла до редакції 19 березня 2023 року